

Олександр Набока,
доктор історичних наук, доцент
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Старобільськ

ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ КОМОДОРА М. ПЕРРІ НА ОСТРОВИ ЛЮ ЧУ У 1852 ТА 1853 РР. ТА ЇХ МІЖНАРОДНІ НАСЛІДКИ

***Анотація.** В статті висвітлюється дипломатична місія комодора М. Перрі на острови Лю Чу, здійснена в ході масштабної експедиції ескадри військово-морського флоту США до Японії у 1852 – 1853 рр. Розглянуто процес формування контактів між керівником експедиції та місцевою владою островів, а також перебіг переговорів, внаслідок якого Лю Чу був відкритий для західної торгівлі. В якості джерельної бази статті були використані мемуари, офіційні документи, історичні праці сучасників подій. Все це дозволило ліквідувати певні прогалини у вивченні історії міжнародних відносин в Східній Азії. В українській історіографії ця тема раніше майже не розглядалася.*

На основі аналізу джерел та робіт західних науковців, автор доводить, що відкриття островів Лю Чу для іноземної торгівлі було другим за значенням успіхом експедиції комодора Перрі в Тихий океан в 1852 – 1854 рр. після аналогічного дипломатичного прориву в Японії. Це дозволяло Сполученим Штатам стати другою за значенням державою в даному регіоні, після Великобританії. Проте через два десятиріччя Вашингтон, і раніше не зацікавлений у використанні даної території у власних інтересах, змушений був відмовитися від претензій на Лю Чу.

***Ключові слова:** М. Перрі, Лю Чу, Японія, США.*

Сучасні міжнародні відносини, серед всього іншого, характеризуються збільшенням економічної значущості та світового авторитету країн Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР). Низка країн регіону сьогодні грають все більш помітну роль в не тільки в межах міжнародного порядку в Східній Азії, але і на світовій арені в цілому. Все вищезгадане черговий раз показує необхідність подальших досліджень історії міжнародних відносин в АТР, тим більше в ті періоди, коли формувалася стратегія дій в даному регіоні головних гравців, зокрема США.

Слід згадати також, що останнім часом в науковий обіг входить все більша кількість джерел, які раніше були недоступні вітчизняним науковцям. Це, зокрема, мемуари, офіційні документи, історичні праці сучасників подій. Все це дозволяє ліквідувати певні прогалини у вивченні історії міжнародних відносин в Східній Азії. Саме цьому і присвячена дана наукова стаття, присвячена дослідженню першої спроби Сполучених Штатів поставити під свій контроль острови Лю Чу у 50-х роках XIX століття, здійсненої комодором Перрі, під час своєї славнозвісної експедиції до Японії, в ході якої ця країна була відкрита для західної торгівлі. Відзначимо, що в українській історіографії ця тема маже не розглядалася.

Метью Келбрейт Перрі народився 10 квітня 1794 р. в невеличкому місті Південний Кінгстаун, який знаходився в штаті Род-Айленд, в родині військових. Його батько та старший брат були офіцерами флоту США.

Природно, що майбутній комодор також обрав для себе долю військовослужбовця. У 1809 р. він став гардемарином та почав службу на кораблі «Помста», під керівництвом свого старшого брата.

У 1830 р. Перрі був призначений капітаном шлюпу «Конкорд». В 1837 р. перебуваючи на посаді другого офіцера Нью-Йоркської військової верфі, він особисто спостерігав за будівництвом другого фрегату США на паровій тязі – «Фултон», а також виступив ініціатором створення першого корпусу морських інженерів. За його реформаторські новації, у 1840 р. йому було присвоєно звання комодора і він очолив Нью-Йоркську військову верф.

У 1843 р. Перрі було призначено командувачем африканської ескадри США, яка мала протидіяти торгівлі рабами.

У 1845 р., в якості керівника військового корабля «Міссісіпі», він приймав участь у війні США проти Мексики. Саме в ході даного військового конфлікту, він показав всі свої здібності. Під керівництвом комодора було захоплене мексиканське місто Фронтера, була зруйнована військова фортеця Табаско. Він також показав себе у битві за Тамаулілас.

Завоювання в ході військових дій Каліфорнії ще більше актуалізувало проблему створення пароплавного сполучення через Тихий океан. Саме тому, після завершення війни з Мексикою, Перрі приступив до створення плану широкомасштабної американської експансії США в тихоокеанському регіоні, ключовим елементом якого мало стати відкриття Японії для іноземної торгівлі. Врешті-решт, його ініціативи було добре зустрінуті у Білому Домі і почався процес створення японської ескадри та виділення головних пунктів на шляху до країни «вранішнього сонця» [1, С. 49].

Слід згадати, що його план, вірогідно розроблений та надісланий Перрі Державному Секретарю США Джону Клейтону (1796 – 1856) у 1849 р., серед всього іншого, містив детальне обґрунтування необхідності відкриття Японії та введення її у співтовариство вільних націй. Свій аналіз японських справ комодор розпочав з описання жахливих умов в яких знаходяться американці (як правило – китобої), які внаслідок корабельних аварій, були змушені висаджуватися на японські береги і після цього потрапляли до полону місцевої влади. «За останній час, – писав він у Білий Дім, – ми втратили кораблі «Ладога» та «Лоуренс». У випадку з «Лоуренсом», ті кому вдалося вижити у корабельній аварії, висадилися на одному з Курильських островів. Вони були схоплені і їх протягом 17-ти місяців тримали в тісних в'язницях, в нелюдських умовах. Одного з них, який намагався втекти по варварські стратили.

Подібна історія трапилася також із екіпажем китобійного судна «Ладога», який висадився у південно-західній частині острова Таракай і був схоплений японськими військовими.

Таке становище, на думку Перрі є неприпустимим, оскільки «шторми час від часу заставлятимуть наших китобоїв та торгівельні кораблі шукати порятунку в Японії у випадку корабельної аварії. При цьому, за виключенням голландців та китайців, всі іноземці, незалежно від того, при яких небезпечних обставинах, вони висадилися в Японії, потрапляють під арешт. Потім їх відправляють до в'язниці цього порту, де вони тримаються під вартою, отримують скудну їжу з рису, риби та води. Вони зазнають принижень, їх заставляють топтати та плювати на розп'яття» [2, С. 4].

Всі згадані вище обставини, на думку комендатора, «не мають терпіти вільні нації» [2, С. 5].

У зв'язку з цим, Перрі вимагав від Білого Дому «не гаяти час і звернутися до сьогуну Японії а також до місцевої влади з письмовим зверненням, в якому наполягати на тому, щоб кожен моряк, зайнятий в китобійному промислі, на службі у військово-морському флоті, або комерсант, які змушені висадитися тут внаслідок поганої погоди, мав змогу здійснити ремонт свого корабля, отримати для цього все необхідне, а внаслідок корабельної аварії – отримати лікування; і при першій нагоді вони мають передані під захист консулу США в Батавії» [2, С. 6].

У випадку, якщо ці вимоги не будуть сприйняті, на думку Перрі, необхідно було блокувати бухту міста Едо та порт Матсмай. Для цього комендатор наполягав на виділенні двох фрегатів [2, С. 6].

Заклики комендатора не залишилися поза увагою Вашингтону. Почався процес підготовки експедиції до японських берегів, яку він мав очолити. Що ж стосується підготовки інструкцій Перрі Білим Домом щодо цілей та завдань експедиції в Тихий океан, то безпосередньо цим займалися Держсекретарі Д. Вебстер (1782 – 1862), який займав цю посаду у 1850 – 1852 рр. та Е. Еверет (1794 – 1865), який перебував у Білому Домі в 1852 – 1853 рр.

Перша редакція була підготовлена Вебстером 10 червня 1851 р. Вебстер вимагав від Перрі добитися вибачень та сатисфакції від японського уряду з приводу епізодів з екіпажами кораблів «Моррісон», «Бідл» та «Ладога». Також Білий Дім наполягав на тому, що необхідно було вимагати від японців можливості для закупівлі вугілля в разі необхідності; захист тих, хто потрапив у корабельну аварію, а також забезпечення згоди Едо на укладання торгівельної угоди [3, С. 261].

5 листопада 1852 р. свої інструкції Перрі надав і Еверет. Вони були більш чіткі в деталях. Він наполягав на захисті американських моряків на японській території, відкритті кількох портів для західної торгівлі, на організації безперешкодної закупівлі вугілля [3, С. 261].

Що ж стосується самого Перрі, то він був не зовсім задоволений підходом Білого Дому до міжнародних проблем в Тихому океані. Будучи за політичними поглядами імперіалістом, він наполягав на тому, що США мають спрямовувати зусилля на створення колоніальної імперії в Східній Азії, за рахунок захвату таких територій, як Тайвань, Лю Чу, Бонін. Всі ці острови він відвідає в ході своєї експедиції, проте, як показує аналіз подій, робив він це на свій страх та ризик, без згоди Білого Дому.

Про прихильність Перрі проекту завоювання одного з островів Тихого океану свідчить його депеша міністру ВМФ США від 14 грудня 1852 р. В ній він писав: «Слід зазначити, що Великобританія вже знаходиться у важливих пунктах в Східній Індії та китайських морях. Це, насамперед, Сінгапур та Гонконг... На щастя, багато островів Тихого океану ще залишаються вільними і тому вельми важливим для Сполучених Штатів, не витрачаючи часу, прийняти активні міри для забезпечення достатньої кількості портів... для подальшого успіху нашої торгівлі в цьому регіоні [4, С. 119].

Для відкриття Японії було виділено десять військових кораблів («Міссісіпі», «Сасукуехан», «Повхатан», «Македонянин», «Саплай», «Саратога», «Вандалія», «Лексінгтон», «Саутгемптон», «Плімут»), серед яких – чотири пароплави, три шлюпи та три кораблі, які мали виконувати функцію складів.

Перрі було доручено вручити японському імператору листа президента Філмора. В ньому, американський лідер запевняв хазяїна «хризантемого трону» в самих добрих почуттях особисто до нього, а також до японського уряду. Він зазначав, що у Білого Дому «не має ніяких інших цілей, окрім встановлення дружніх відносин між Сполученими Штатами і Японією» [1, С. 115]. Важливою складовою цієї «дружби» були, за думкою Філмора, комерційні відносини.

Крім того, Білий Дім намагався добитися від японців цивілізованого прийому для громадян США, які потрапляли в корабельні аварії біля берегів Ніххону. «Багато наших кораблів, які щороку проходять з Каліфорнії до Китаю. Іноді так трапляється, що один з цих кораблів потрапляє в корабельну аварію біля японських берегів. У таких випадках, ми просимо, щоб ці нещасні люди були забезпечені притулком та лікуванням, а також мали можливість покинути Японію на першому ж кораблі, який заходить у Ваші порти» [1, С. 116].

Цікавило Філмора і японське вугілля, яке американці планували використовувати в якості палива для своїх пароплавів. Він просив у імператора допустити можливість закупки цієї корисної копалини за ціною, встановленою японським урядом. Президент також просив відкрити для цих цілей один з японських портів в південній частині імперії [1, С. 117].

Аналізуючи лист Філмора, слід відзначити, що більшість його пунктів були складені на основі тих рекомендацій, які були складені раніше Перрі. Разом з тим, слід відзначити, що його побажання щодо захоплення островів в Тихому океані, для їх подальшого використання в якості опорних баз, вірогідно, залишилися поза увагою Білого Дому.

Слід відзначити, що підготовка до місії трималася в таємниці. Було заборонено надавати інформацію пресі щодо можливого маршруту ескадри, дисципліни та внутрішнього розпорядку на кораблях. Всі журнали та записи, які стосувалися експедиції, вважалися власністю уряду Сполучених Штатів. Такі міри було обумовлені побоюваннями, що дізнавшись про місію, інші держави могли завадити її реалізації [1, С. 49].

Нарешті, 24 листопада 1852 р. Перрі зайшов на борт свого флагману – фрегату «Міссісіпі» та відплив в море, наказавши капітанам інших кораблів його ескадри приєднатися до нього.

Першою японською територією до якої прибула експедиція Перрі була острівна група, відома під назвою Лю Чу (Рю кю).

У досліджуваний період політичний статус даних островів був визначений досить умовно. Довгий час вони були об'єктом суперництва між Китаєм і Японією. Вперше Лю Чу були згадані в китайських джерелах танської епохи ще в 605 р.

На початку XIX ст. острів відігравав значну роль у міжнародній торгівлі в тихоокеанському регіоні. Саме тут на зовнішній ринок вільно продавалися японські та китайські товари, в той час, як сюзерени – Китай та Японія – закрилися від світу політикою «самоізоляції». У даних обставинах, острів став притягувати увагу західних держав, одним із пріоритетних завдань яких було твердження на транстихоокеанських торговельних шляхах. Саме тому обстеження островів архіпелагу Рюкю стало одним із головних завдань командора М. Перрі.

26 травня 1853 р. ескадра прибула до гавані Нафа – головного порту острову Великий Лю Чу. Місцеві жителі були налаштовані дружелюбно і навіть прислали послів з подарунками у вигляді квітів і свійських тварин. Не встигли кораблі стати

на якір, як до флагману підійшов човен з двома представниками місцевої влади. Це були типові смуглошкірі азіати, з довгими чорними бородами, вдягнуті у жовті шляпи, сині халати та білі сандалії. Американці довго не могли виявити мету їх візиту, оскільки на той час ще не прибув перекладач. Лише китаєць, один із слуг комодора, нарешті зміг порозумітися с мешканцями острова. [1, С. 52].

Після недовгої бесіди вдалося з'ясувати, що їх візит мав формальний характер, вони мали лише привітати американців. Комодор, у відповідь, відмовився від церемоній і заявив, що бажає зустрітися з місцевим регентом, який представляв інтереси чотирнадцятирічного короля. Перрі також підозрював посланців в тому, що вони направлені сюди з розвідувальною функцією. Ті були змушені повернутися на берег.

Наступного дня, на флагман прибуло нове посольство від місцевої влади. Посланці привезли з собою подарунки (кілька корів, поросят, птахів, овочі та яйця), які були розташовані на чотирьох великих човнах. Проте Перрі, який мав жорсткий характер, безапеляційно заборонив їм підійматися на борт, ще раз заявивши, що вимагає зустрічі з регентом.

Проте зустріч все не відбувалася. Вірогідно, влада Лю Чу не знала як вести себе з прибульцями і прагнула порадитися зі своїми володарями з Японії. З американських кораблів спостерігали, як на північ, в бік японського берегу відплило кілька човнів. Перрі зробив припущення, що вони поплили до Едо [1, С. 53].

Очікуючи офіційних представників місцевої влади, Перрі вирішив дослідити острів та гавань. Під час сніданку вів окреслив три напрямки розвідки – два на морі, один на березі. Необхідно було зібрати мінерали, свідчення про місцеву флору та фауну. Для проведення досліджень, Перрі викликав з одного з кораблів художника та виділив дагеротипний апарат [1, С. 53].

Наступні кілька днів були присвячені дослідженню місцевості, в яких головну роль грав відомий поет Бейард Тейлор (1825 –1878), який довгий час мандрував в Єгипті та Індії і приєднався до місії Перрі, під час зупинки кораблів ескадри у Калькутті.

Довгий час мандрівникам забороняли висаджуватися на берег. Лише 30 травня коли Перрі нарешті зустрівся з місцевим регентом Лю Чу дане питання було вирішено позитивно. В цей день, можновладець, у супроводі восьми слуг особисто прибув на флагманський корабель американської ескадри. На честь його візиту, американці дали залп з трьох гармат, після чого деякі з царедворців впали на коліна.

Після цього, американські капітани Б'юкенен та Адамс, які зустрічали делегацію (сам Перрі знаходився у своїй каюті), повели регента оглядати корабель. Проте, ані найновіша західна техніка, ані гра оркестру, не викликала у можновладця жодних емоцій. Врешті-решт, він запитав у американців, коли вже зустрінеться з комодором.

Тільки після цього його запросили до каюти комодора. Результати конференційної бесіди Перрі та регента полягали в тому, що вони запевнили одного в добрих намірах та домовилися про те, що американець найближчим часом відвідає палац з офіційним візитом [1, С. 55].

Крім того, комодору вдалося добитися від місцевого володаря дозволу на висадку на берег для своїх підлеглих для нового дослідження острова, чим вони і

скористалися того ж дня. Швидко був організований невеликий загін, до якого увійшли три офіцери та поет Бейард Тейлор. Саме він і залишив письмові свідчення про перебіг даної експедиції.

Мандрівники зійшли на берег вранці, 30-го травня. У його загін входили художник Гейне, мічман Лоуренс, помічник інженера Гемптон, стюарт Сміт, матрос Террі. Їх супроводжувало ще чотири моряки для охорони та чотири китайці-кулі, які несли намети та все необхідне для подорожі. Загін був добре озброєний та готовий відбити будь-який напад [5, С. 357].

Насамперед, Тейлор розвідав північно-західне узбережжя Лю Чу, з метою пошуку зручних бухт і джерел прісної води. Також американця цікавили місцеві ґрунти, рослини і, насамперед, деревина – для можливого ремонту китобійних кораблів [5, С. 346].

Експедиція продовжувалася приблизно тиждень. Американці повернулися на кораблі в другій половині дня, 4 червня та дослідили більш ніж половину острова. У зв'язку з тим, що Террі не став попереджати про подорож місцеву владу, не встиг загін пройти і півмилі, як до них приєдналася місцеві чиновники. Протягом всього походу, вони спостерігали за діями іноземців [5, С. 357]. Проте мандрівники не виявляли жодного занепокоєння з цього приводу. Один з матросів, навіть зробив з бамбуку древяно для американського прапора, який потім встромив у ствол свого мушкету.

Слід відзначити, що підданям США не вдалося налагодити контакти з місцевими мешканцями. Кожне поселення, до якого вони входили, виявлялося опустілим. Усі люди – від дітей, до старих – при наближенні прибульців, спішно покидали свої оселі.

В цій ситуації, Тейлор заговорив з мандарином, який повсюди супроводжував американців, та заявив про бажання йти далі, вглиб острова. Чиновник, який розраховував, що мандрівники, після невдалої спроби налагодити контакти з місцевими, повернуть на свої кораблі, був явно незадоволений. Тим не менш, він, разом із своїми підлеглими, продовжував супроводжувати експедицію [5, С. 358].

Подорож була продовжена. Американці з цікавістю оглядали місцеві красоти. Одного разу вони знайшли руїни старовинного замку, як було встановлено, колись він належав одному з володарів Лю Чу в середньовічний період трьох царств. Однак, кожне поселення на їх шляху знову і знову виявлялося пустим. Чиновники, які супроводжували експедицію, напередодні візиту іноземців, попереджали місцевих і наказували їм ухорити в джунглі [5, С. 359].

Намагаючись обманути чиновників, які супроводжували їх, американці не очікувано змінили маршрут своєї подорожі, проте «шпигуні все одно були раніше нас в тих місцях, куди ми йшли» [5, С. 359].

Нарешті, іноземцям вдалося випередити місцевих чиновників, і вони знайшли поселення, з якого ще не встигли втекти місцеві мешканці. Зовнішність прибульців настільки вразила тубільців, що вони впали на коліна і постійно кланялися, б'ючи лобами об землю.

Незважаючи на всі неприємності, поетична душа Тейлора, все ж таки не могла не помилуватися місцевими красотами. Під впливом побаченого, поет написав: «Острів є одним з найкрасивіших у світі і на ньому можна зустріти різноманітні пейзажі. Поля в долинах обробляються з такою турботою та старанністю, що їй можуть позаздрити навіть китайці. Пагорби увінчані

мальовничими соснами... В захищених від вітру долинах ми спостерігали скупчення пальм та бананових дерев, які додають чарівності місцевим тропікам. А пагорби, покриті сосновими лісами нагадують пейзаж помірної зони» [5, С. 376].

Після повернення експедиції, Перрі, вирішив, що настав час для нової зустрічі з регентом. Слід загадати, що комодор вже неодноразово пропонував зустрітися з місцевим володарем, проте його прохання деякий час ігнорувалися. Місцеві чиновники йшли на хитрощі. Зокрема, американця запрошували на святкування, яке, однак, призначалося на той день, коли комодор був зайнятий відправкою корабля до Китаю і саме тому він був змушений відповідати відмовою. У відповідь чиновники прислали йому вишукані блюда, які подавалися на бенкеті. Всі ці лестиві прояви мнимої поваги, Перрі сприймав як особисту образу, проте продовжував наполягати на черговій зустрічі з регентом.

Нарешті, в понеділок, 6 червня аудієнція Перрі нарешті відбулася. Він організував свій візит з особливою пишністю. Для проведення церемонії, комодор зібрав велику купу народу. Його супроводжувало 215 осіб, серед яких були 32 офіцери, 122 морських піхотинців та 30 музикантів. 6 китайців-кулі несли подарунки малому королю острова, його матері та регенту. То були переважно американські промислові товари [5, С. 377].

Місію супроводжував великий натовп тубільців. Святковий марш тривав майже годину. Перед королівським палацом, оркестр завзято заграє марш «Хай Колумбія!». Делегацію зустрів чиновник, який ще кілька днів тому супроводжував експедицію Тейлора на Лю Чу. В його компанії Перрі увійшов в зал для аудієнцій. Там його вже чекав старий регент, разом із своїми трьома радниками. Слід згадати, що ані король, ані вдова-королева не вийшли привітати комодора. Регент пояснив це недугою правительки, яка ніяк не могла оговтатись після візиту англійського корабля «Сфінкс», який відбувся рік тому. У відповідь, комодор запропонував направити до неї американських лікарів, проте цю пропозицію було відхилено [5, С. 383].

Вірогідно, ця пишна процесія була нічим іншим, як візитом ввічливості. Ніяких далекоглядних планів сторони не обговорювали. Перрі запросив регента відвідати його на кораблі. Він також попередив місцевого володаря про те, що збирається на кілька днів відлучитися з острова.

Через деякий час регент запропонував Перрі покинути королівський палац та перебратися до нього до дому, який знаходився неподалік. Там американців вже чекав обід, який складався з 19-ти блюд. Серед тостів, які проголошував комодор, був і за «поглиблення дружби між США та Лю Чу» [5, С. 383].

Закріпивши таким чином свої дипломатичні позиції у відносинах з владою Лю Чу, через кілька днів після аудієнції у регента, Перрі відправився дослідити острів Бонін, розташований на захід від Лю Чу. Звідси він повернувся тільки 23-го червня.

Він одразу дізнався про головну політичну новину, яка сталася в період його відсутності. За кілька днів старого регента, з яким комодор налагоджував та розвивав зв'язки було відсторонено від влади. Ходило багато чуток про його подальшу долю. Хтось говорив, що старий можновладець зробив собі характері, доктор Беттельгейм, в свою чергу, наполягав на тому, що регент знаходився у вигнанні, на одному з островів. Серед американців було тверде переконання в тому, що зміна влади відбулася внаслідок прибуття на острів ескадри Перрі. Проте

керівник місії вважав, що зміна влади відбулася лише тому, що старий вирішив передати її молодшому спадкоємцю.

Перрі не став звертати уваги на політичні бурі на маленькому острові, вирішив розвивати добрі відносини з новим правителем. Він запросив його на обід на «Саскуханну» і новий володар, який був значно молодший за свого попередника, за радістю погодився.

В призначений день, три човни доставили запрошених гостей на фрегат. Біля трапу їх зустрічав капітан Б'юкенен, який провів для регента екскурсію кораблем. Морські піхотинці вишикувалися вздовж борту, грав оркестр. Через деякий час прибулих запросили на обід в кают-компанію, де їх вже чекав комодор [4, С. 264].

Після обіду гості та хазяї перейшли до курильної кімнати. Увесь цей час йшла неспішна бесіда, в ході якої Перрі намагався з'ясувати особливості політичного статусу острову. Його дуже цікавила практика подвійного васалітету Лю-Чу. Вірогідно, він з'ясовував можливості для того, щоб і США заявили про свої права на острів, користуючись його невизначеною приналежністю. Проте регент відповідав досить розпливчато, хоча і в рамках дипломатичного етикету.

Таким чином, перший етап боротьби за приєднання Лю Чу до американських островних володінь не приніс очікуваних результатів. Звичайно, що Перрі не зустрів на острові традиційної ворожості до іноземців, яку демонстрували японці. Навпаки, йому вдалося встановити досить активні контакти з місцевою владою. Проте добитися підписання хоча б якого договору, який би надав американцям привілеї в торгівлі йому не вдалося. Обидва місцевих регенти будь за що намагалися зберегти існуючий стан речей і досить розпливчато відповідали на ініціативи комодора.

Нарешті, 2 липня 1853 р., отримавши всю необхідну інформацію про острів, Перрі відплив до Японії. Він повернувся сюди вже коли добився від сьогунату відкриття країни «вранішнього сонця» для західної торгівлі, щоб добитися того ж самого і від місцевої влади.

25-го липня 1853 р. американці знову підійшли до берегів острову Лю Чу. Втомлений від важких та затяжних переговорів з японцями, Перрі більше не хотів чекати та витратити час на довгі церемонії та одразу вступив в переговори з регентом. Без сумніву, що досвід, який він надбав в Японії, а саме рішучий тиск з метою досягнення своїх цілей, визначив його стратегію дій і у відносинах з місцевою владою. Він зажадав негайної зустрічі з правителем острову, а також сформулював низку умов, яких він збирався добиватися від нього.

Попередню, організаційну зустріч він доручив своєму помічникові – капітану Адамсу, який мав зустрітися з градоначальником міста Напа та викласти головні тези для обговорення [1, С. 135].

Серед питань, які американці прагнули підняти слід виділити наступні. По-перше, вони збиралися добиватися передачі в оренду будівлі на острові строком на один рік. Там мало розміститися американське представництво. При цьому, платити за оренду Перрі збирався зі свого карману.

Крім того, Перрі вимагав початку закупівлі місцевого вугілля у кількості 600 тон. В разі якщо господарство Лю Чу не зможе забезпечити даного об'єму постачань, він наполягав на створенні на острові спеціального підприємства за допомогою американських спеціалістів.

Також комодор мав намір добитися від регента відкриття вільної торгівлі і право придбання всього необхідного для екіпажів кораблів, які заходять у місцевий порт.

І найголовніше, він наполягав на тому, щоб усі його умови були розглянуті найближчим часом, протягом двох місяців.

Проте американцям знову прийшлося втягуватися у перипетії затяжної східної дипломатії. Зокрема, місцевий градоначальник заявив, що не має повноважень, для вирішення таких питань і пообіцяв передати їх регенту. Вдалося тільки визначити місце переговорів.

Врешті-решт, коли умови Перрі були розглянуті регентом і він отримав відповідь, то комодор ошаленів. З ним знову намагалися грати. Як відзначив Б. Тейлор: «відповідь регента була хорошою ілюстрацією нещирої східної дипломатії. Він не на що не погоджувався і ні від чого не відмовлявся» [5, С. 453].

Американці просто не помічали істини, яка полягала в тому, що як японці, так і мешканці Лю Чу не хотіли жодних контактів з іноземцями і, вірогідно, розмовляли з прибульцями тільки тому, що боялися палубної артилерії «чорної» ескадри США. Особливо крихкими в цій ситуації виглядали позиції регента, який змушений оглядатися в своїх діях на Пекін та Едо. Саме тому він відповів комодору, що він не проти закупівлі вугілля американцями, проте воно видобувається на південних островах, де тоді вирував тайфун і це унеможливило організацію там постійних підприємств. Що ж стосується відкриття торгівлі, то він заявив, що це неможливо, тому що тубільці побоюються прибульців і розбігаються. В цій ситуації у влади не має важелів впливу на населення [5, С. 453].

Після того, як Перрі прочитав листа регента, він наказав повернути його назад, заявивши, що він незадоволений такою відмовкою. Він зажадав більш детальних відповідей і попередив про можливі негативні для Лю Чу наслідки в разі, якщо не отримає їх.

Проте, він не став чекати наступного листа і наступного дня, опівдні, американський загін, чисельністю 200 чоловік, захопив королівський палац. Комодор заявив, що таке становище речей зберігатиметься до того, як регент не дасть згоди на реалізацію всіх пунктів, які йому нав'язував Перрі [1, С. 137].

Під тиском військової сили, регент був змушений капітулювати. Наступного ранку, близько 10-тої години ранку, місцевий градоначальник прибув на «Саскуеханну» і заявив, що його володар прийняв всі умови, нав'язані американцями [1, С. 137]. Б. Тейлор назвав такий вид дипломатії за Перрі «здоровим глуздом, підкріплений добрим запасом фізичної сили» [5, С. 454].

Згідно з новим договором, американські громадяни отримали право висадитися на берег вже наступного ранку. Багато з них скористувалися ним. Серед них був і Б. Тейлор, який докладно описав цей перший візит. Одразу після висадки, прибульці направилися на місцевий ринок. Хоча магазини були ще закриті, на площі йшла торгівля традиційними для тубільців товарами: овочами, сиром, свининою, фаянсом, папером, бавовняними тканинами.

Коли американці зайшли на середину площі, юрба почала розсіюватися, так ніби «осколочна бомба впала серед них» [5, С. 455]. Старі жінки, які не мали можливості швидко покинути площу, закривалися від прибульців парасольками, жахаючись навіть дивитися на них.

Саме в цей момент, Тейлор помітив шпигуна, який слідкував за діями іноземців. Молодий мічман кинувся в погоню. Вони бігли через ринок і люди, які залишалися там, швидко розсіювалися в страху перед прибульцями. Нарешті мічман схопив шпигуна і вдарив його.

Вражені такою неприємною зустріччю, врешті-решт, американці повернулися на кораблі.

В той же день була знайдено місце для видобування вугілля, яке було оглянуто ще в ході першої експедиції на Лю Чу. Одразу ж почалося будівництво шахти. На берег, для організації робіт, були відправлені один офіцер та два матроси із запасом харчування. Від можливої загрози з боку місцевих жителів, загін захищав шлюп «Плімут», який було вирішено залишити в столиці Лю Чу [1, С. 139].

На цьому перебування Перрі на острові Лю Чу закінчилося. Він добився чого хотів. Місцева влада погодилася відкрити острів для західної торгівлі, тут будувалася вугільна станція. Мореплавці США могли користуватися правом вільного сходження на берег. Таким чином, відкриття островів Лю Чу для іноземної торгівлі було другим за значенням успіхом експедиції комодора в Тихий океан в 1852 – 1854 рр. після аналогічного дипломатичного прориву в Японії. Це дозволяло Сполученим Штатам стати другою за значенням державою в даному регіоні, після Великобританії. Проте через два десятиріччя Вашингтон, і раніше не зацікавлений у використанні даної території у власних інтересах, змушений був відмовитися від претензій на Лю Чу. Причини цього розглядатимуться у наступних наукових статтях.

Список джерел та літератури

1. Japan opened. Compiled chiefly from the narrative of American expedition to Japan in the years 1852 – 53 – 54. – L.: The religion tract society, 1858. – 320 p.
2. Letter to the hon. John M. Clayton, Secretary of State, enclosing a paper geographical, political and commercial on the independent oriental nations. – W.: Gideon & Co, 1849. – 71 p.
3. Dennet T. Americans in Eastern Asia. / T. Dennet. – New York: The Macmillan company, 1922. – 725 p.
4. The Japan Expedition, 1852 – 1854: the personal journal of Commodore Matthew C. Perry. – Smithsonian Institution press, 1968. – 334 p.
5. Taylor B. A visit to India, China and Japan, in the year 1853 / B. Taylor. – New York: G. Putnam, 1855. – 570 p.

References

1. *Japan opened. Compiled chiefly from the narrative of American expedition to Japan in the years 1852 – 53 – 54* (1858). London: The religion tract society.
2. *Letter to the hon. John M. Clayton, Secretary of State, enclosing a paper geographical, political and commercial on the independent oriental nations* (1849) Washington, D.C.: Gideon & Co.
3. DENNET, T. (1922) *Americans in Eastern Asia*. New York: The Macmillan company.
4. *The Japan Expedition, 1852 – 1854: the personal journal of Commodore Matthew C. Perry* (1968). Smithsonian Institution press.
5. TAYLOR, B. (1855) *A visit to India, China and Japan, in the year 1853*. New York: G. Putnam.

Oleksandr Naboka, Doctor of historical sciences, assistant professor, Taras Shevchenko National University of Lugansk, Starobilsk

DIPLOMATIC VISITS OF COMMODORE M. PERRY TO LIU CHUI ISLAND IN 1852 AND 1853 AND ITS INTERNATIONAL REPERCUSSIONS

The article highlights the diplomatic mission of the American Commodore M. Perry to Liu Chui Islands, during the large-scale military expedition of the US Navy Fleet to Japan in 1852 - 1853. The publication of official documents related to the mission of M. Perry, memoirs and travel notes of the members` of that expedition were used as the information source.

The author believes that the main purpose of Perry`s visit to Liu Chui Island was dictated by the desire to open the Island to American trade, and in the prospect, to bring the Island into subjection of the US protectorate.

Perry has used a range of methods to implement these tasks, from pure diplomacy to direct pressure using the armed assault.

As a result, the Commodore succeeded, and the Island, despite the protests of the local authorities in 1853, was opened to foreign trade. This action allowed US to become the second of the most powerful countries in East Asia after the United Kingdom.

The process of establishing the contacts between the leader of the expedition and the local authorities of the Island has been examined, as well as the conducted negotiations during the first (1852) and second (1853) Perry`s visits to the capital of the archipelago - the city of Nappa, which resulted in opening this Island to Western trade.

For a long time the local governor has been dragging out the negotiations process, but he had to agree to the US` terms, after the US marines seized his palace up.

The United States had an opportunity to trade on Liu Chui Island, purchase the coal for their ships, so as they got freedom of movement across its territory.

However, after two decades, the United States abandoned the claims to the Islands. The reasons for this are to be investigated by the author in his following research works.

Keywords: *M. Perry, Liu Chui Island, Japan, the United States.*

УДК 327.56(73)+327.8

Анатолій Худолій,
доктор політичних наук, професор,
НаУОА, м. Острого

АМЕРИКАНО-ТУРЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. *В статті розглянуто американсько-турецькі відносини, починаючи з 2000 до 2017 року. Проаналізовано основні тенденції розвитку американсько-турецьких відносин в контексті двостороннього співробітництва за каденції Дж. В. Буша, Б. Обами та Д. Трампа. Висвітлено діяльність Туреччини, спрямовану на стабілізацію ситуації в регіоні. Розглянуто безпекові аспекти зовнішньополітичної діяльності США та Турецької Республіки. В полі зору дослідника – політичні, військові та економічні аспекти співробітництва та відносини між Вашингтоном і Анкарою упродовж зазначеного періоду. Виокремлено пріоритети Вашингтону у відносинах з Туреччиною з урахуванням власних прагматичних цілей та національних інтересів. Здійснено аналіз двосторонніх відносин в світлі війни в Афганістані. Описано чинники, що обмежують стратегічне партнерство двох країн. Деталізовано діяльність Туреччини як члена НАТО. Розглянуто конкретні кроки, здійснені США та Туреччиною задля регіональної безпеки.*